

19.11.2025

UUDENMAAN ILMASTONMUUTOKSEEN SOPEUTUMISSUUNNITELMA - LUONNOKSEN LAUSUNTOKIERROS

JOHDANTO

Uudenmaan liitto pyytää sidosryhmiltään lausuntoja Uudenmaan ilmastomuutokseen sopeutumissuunnitelman luonnoksesta.

TAUSTA

Ilmastomuutoksen hillintä ja ilmastomuutokseen sopeutumisen edistäminen ovat aluekehityslain (756/2021) mukaan osa alueellista kehittämistä ja maakunnan liittojen tehtäviä. Uudenmaan liitto sitoutui Uusimaa-ohjelmassa 2022–2025 laatimaan ilmastomuutokseen sopeutumissuunnitelman, joka on toteutettu Uudenmaan liiton EAKR-rahoitteisella *Visiona ilmastokestävä Uusimaa* VILKKU-hankkeella. Työn taustalla on vuoden 2025 alussa valmistunut [Uudenmaan ilmastoriski ja haavoittuvuustarkastelu](#), joka tarjoaa tietopohjan maakunnan keskeisistä ilmastoriskeistä ja haavoittuvuuksista.

Uudenmaan ensimmäinen alueellinen ilmastomuutokseen sopeutumissuunnitelman luonnos on laadittu yhteistyössä alueen kuntien, viranomaisten, tutkimuslaitosten ja sidosryhmien kanssa vuonna 2025. Suunnitelmassa on tunnistettu kehityskohteita ja tarvittavia toimia Uudenmaan alueen merkittävimmiä tunnistettuihin ilmastoriskeihin sopeutumiseksi tai niihin varautumiseksi. Sopeutumistoimia on tunnistettu teemoittain ja niissä korostetaan monihyötyisyyttä eli ratkaisuja, jotka samanaikaisesti vahvistavat alueen ilmastokestävyyttä, luonnon monimuotoisuutta, huoltovarmuutta ja asukkaiden hyvinvointia.

Linkit

https://uudenmaanliitto.fi/wp-content/uploads/2025/10/Uudenmaan-ilmastomuutokseen-sopeutumissuunnitelma_luonnos.pdf -

Liitteet:

[Uudenmaan ilmastomuutokseen sopeutumissuunnitelma luonnos 1.pdf](#) -

AIKATAULU, VASTAUSOHJEET, VALMISTELIJAT

Aikataulu

Uudenmaan liitto pyytää lausuntoja viimeistään 27.11.2025.

Vastausohjeet vastaanottajille

Lausunnot pyydetään antamaan lausuntopalvelu.fi:ssä. Lausuntoa ei tarvitse lähettää erikseen sähköpostitse tai postitse. Halutessanne voitte kuitenkin vaihtoehtoisesti lähettää lausunnon sähköpostitse osoitteeseen toimisto@uudenmaanliitto.fi.

Kaikki lausunnot ovat julkisia ja ne julkaistaan lausuntopalvelu.fi:ssä. Lausuntoja voivat antaa muutkin kuin jakelussa mainitut. Kiitämme yhteistyöstänne ja asiantuntevista näkemyksistänne suunnitelman kehittämiseksi.

Valmistelijat

Uudenmaan ilmastomuutokseen sopeutumissuunnitelman valmistelusta vastaa ja lisätietoja siitä antaa projektipäällikkö Salla Siivonen, salla.siivonen@uudenmaanliitto.fi.

VIHDIN KUNNAN LAUSUNTO - UUDENMAAN ILMASTONMUUTOKSEEN SOPEUTUMISSUUNNITELMA

Kuva 1 (Uudenmaan sopeutumissuunnitelman rakenne) antaa selkeän ja helposti hahmotettavan kokonaiskuvan Uudenmaan sopeutumissuunnitelman rakenteesta: visio, läpileikkaavat periaatteet, päämäärät, teemat ja toimintalinjaukset. Kuvan 1 kokonaisuus on monelta osin linjassa, mutta joitakin keskeisiä elementtejä jää rakenteesta näkymättömiin.

Vahvuudet (plussat):

- Läpileikkaavat periaatteet: sosiaalinen oikeudenmukaisuus, kokonaisturvallisuus ja huoltovarmuus. Nämä periaatteet korostavat

oikeudenmukaista sopeutumista ja kriisinsietokykyä osana ilmastokestävää kehitystä.

- Päämäärissä näkyy monihyötyjen tavoittelu, erityisesti sopeutumisen oikeudenmukaisuus, monitoimijaiset ratkaisut ja huoltovarmuuden näkökulma. Tämä tukee ajatusta siitä, että sopeutumistoimet kytketään laajempaan aluekehittämiseen.
- Teemajakona (liikenne, logistiikka ja elinkeinot, luonto ja luonnonvaratalous, rakennettu ympäristö ja infrastruktuuri, väestö ja terveys) on johdonmukainen ja vertailukelpoinen kansallisten ja EU-tasojen sopeutumissuunnitelmien kanssa.
- Kuva on visuaalisesti selkeä ja soveltuu viestinnälliseen käyttöön, kun halutaan esitellä suunnitelman iso rakenne nopeasti.

Havaittuja puutteita (miinukset):

- Johtajuus ja mahdollistavat tekijät eivät näy rakenteessa: Hallintomallit ja vastuut, rahoitus, osaaminen ja kapasiteetti, tiedonhallinta sekä osallistava päätöksenteko. Kuva 1:ssä nämä ovat korkeintaan implisiittisesti läsnä, mutta niille ei ole varattu omaa paikkaa rakenteessa. Tämä voi luoda kuvan, että sopeutuminen on lähinnä sektorikohtaisten toimien lista, ei pitkän aikavälin muutosohjelma, joka vaatii selkeästi resursoitua hallintoa.
- Seuranta, arviointi ja oppiminen puuttuvat: Nykyaikaiset sopeutumiskehitykset korostavat iteratiivisuutta: suunnittelu – toimeenpano – seuranta ja arviointi – toimenpiteiden uudelleensuuntaaminen. Uudenmaan suunnitelmassa seurantaa käsitellään tekstissä, mutta kuva 1 ei sisällä lainkaan viittausta seuranta- ja arviointijärjestelmään tai oppimissilmukkaan. Tällöin sopeutuminen näyttäytyy lineaarisena prosessina, jossa ei tarvitse mukauttaa toimia uuteen tietoon tai muuttuviin olosuhteisiin.
- Systeeminen ja transformatiivinen näkökulma jää heikoksi: Kuvassa 1 ei ole havaittavissa sosiaalis-ekologis-ekonomisten järjestelmien kytkentöjä, päällekkäisyyttä ja kykyä tarvittaessa myös muuttaa rakenteita, ei vain parannella olemassa olevaa. Kuvassa 1 teemat ovat vahvasti sektorilokeroissa, eikä niiden välisiä riippuvuuksia (esim. energia–vesi–ruoka–terveys–digitaalinen infra, globaaleihin arvoketjuihin kytkeytyminen) visualisoida. Lisäksi kuvasta saa vaikutelman, että sopeutuminen koostuu pääosin nykyisen järjestelmän pienistä, vaiheittaisista parannuksista, eikä siitä hahmotu, missä kohdin tarvittaisiin myös systeemisiä rakenteita muuttavia pitkävaikutteisia ratkaisuja.
- Sosiaalinen pääoma, luottamus, yhteisöjen omaehtoinen varautuminen ja kansalaisten sekä järjestöjen rooli aktiivisina sopeutumistoimijoina puuttuu kuvasta 1. Vaikka nämä teemat ovat suunnitelman tekstissä mukana, kuva 1 ohjaa katseen ennen kaikkea infrastruktuuriin ja sektoritoimiin. Väestöä

käsittelevä teema ei sellaisenaan tuo näkyviin yhteisöjen, vertaistuen tai paikallisen toimijuuden merkitystä.

Kehitysehdotuksia Kuva 1:n täydentämiseksi. Mikäli kuvaa halutaan käyttää koko sopeutumistyön pääasiallisena rakenteellisena hahmotelmana, sen informaatioarvoa voisi lisätä seuraavilla täydennyksillä:

- Sopeutuminen vaatii johtajuutta, eli mahdollistavat tekijät omaksi kokonaisuudekseen: Lisätään kuvioon esimerkiksi sivulle pystysuora ”Mahdollistavat tekijät” -palkki, jossa nimetään keskeiset osa-alueet: hallintorakenne ja vastuut, rahoitus ja resursointi, osaaminen ja kapasiteetin vahvistaminen, tiedonhallinta ja data, osallistuminen ja yhteistyö. Tämä selkeyttää sitä, millä edellytyksillä teemat ja toimenpiteet voidaan käytännössä toteuttaa.
- Seuranta, arviointi ja oppiminen mukaan prosessina: Lisätään alalaitaan ”Seuranta, arviointi ja oppiminen” -laatikko, josta nuoli palaa päämääriin ja/tai visioon. Näin kuvataan, että sopeutumistyö on jatkuvaa, ja että toimenpiteitä tarkistetaan kerätyn seurantatiedon ja muuttuvan ilmastoriskikuvan sekä haavoittuvuuksien arviointien pohjalta luotujen skenaarioiden perusteella.
- Systeemiset kokonaisuudet poikkiteemaisena elementtinä: Lisätään poikkileikkaava elementti, joka kuvaa teemoja yhdistäviä systeemisiä kokonaisuuksia (esim. energia–vesi–ruoka–terveys–digitaalinen infra, huoltovarmuusketjut, ekosysteemipalvelut). Tämä vahvistaisi kokonaiskuvaa Uudestamaasta yhtenä kytkeytyneenä sosiaalis-ekologis-ekonomisena järjestelmänä.
- Yhteisöt ja kansalaiset näkyviin: Yhteisölähtöistä resilienssiä voisi tuoda näkyvimmin esiin joko lisäämällä sen yhdeksi läpileikkaavaksi periaatteeksi (esim. ”osallistavuus ja yhteisöllinen varautuminen”) tai korostamalla sitä nykyisen ”Väestö ja terveys” -teeman sisällä. Näin korostuu, että ilmastokestävyys ei ole vain viranomaisten ja organisaatioiden toimenpiteitä, vaan perustuu myös asukkaiden ja yhteisöjen kykyyn toimia, tukea toisiaan ja hyödyntää paikallista tietoa.

JOHTAJUUS, ELI MAHDOLLISTAVAT TEKIJÄT TEKSTISSÄ

Mitä luvuissa 3 ja 4 jo on:

- Luvun 3.2 toimintalinjoissa on jokaisen teeman alla ”Toteuttamisen edellytyksiä”-kohdat, joissa nostetaan esiin käytännön mahdollistajia: rahoitusinstrumenttien pitkäjänteisyys, verkostomainen yhteistyö, ohjausjärjestelmien kehittäminen, datan ja digitaalisten työkalujen hyödyntäminen jne.

- Luku 4 kuvaa Uudenmaan liiton roolia mahdollistajana (aluekehittäjä, rahoittaja, edunvalvoja) ja painottaa verkostojen, rahoituksen, osaamisen vahvistamisen ja hyvien käytäntöjen leviämisen merkitystä.

Missä on vielä aukkoja:

- Mahdollistavat tekijät ovat nyt hajallaan tekstissä ja teemoissa; ne eivät hahmotu yhtenä "sopeutumisen toimintajärjestelmänä".
- Luvussa 4 ei kuvata selkeästi, miten vastuut, resurssit, aikataulut ja päätöksentekoprosessit jaetaan liiton, kuntien, valtion ja muiden toimijoiden välillä. Teksti jää siis tason "laaja yhteistyö ja verkostot" varaan.
- Osa tärkeistä mahdollistajista näkyy vain yksittäisissä kohdissa (esim. digitaaliset työkalut, tutkimusyhteistyö, koulutus), mutta niitä ei nosteta strategiseksi prioriteeteiksi koko Uudenmaan tasolla.

Yhteenvetona: Lukijan on vaikea nähdä, mikä on se koneisto, joka tosiasiallisesti vie sopeutumista eteenpäin.

SEURANTA, ARVIOINTI JA OPPIMINEN TEKSTISSÄ**Mitä teksti tekee hyvin:**

- Luku 3 korostaa tiedolla ohjaamista ja kustannusten, hyötyjen sekä osaamistarpeiden näkyväksi tekemistä päätöksenteon pohjaksi (päämäärä 3).

Luku 4 tuo jo selkeästi esiin, että:

- Toimenpiteiden kustannuksia, hyötyjä ja vaikuttavuutta pitää arvioida.
- Toimia tulee mukauttaa uuden tiedon perusteella.
- On tärkeää kehittää sopeutumisen seuranta ja indikaattoreita pitkän aikavälin kehityksen seuraamiseksi.
- Uudenmaan liitto vastaa seurantatiedon keruusta, tilannekuvan päivittämisestä ja viestinnästä.

Mitä puuttuu:

Seuranta- ja oppimismalli jää kuitenkin hyvin yleiselle tasolle. Tekstissä ei kuvata, millaisia indikaattoreita kehitetään (tulos–vaikutus–resilienssi). Seurannalle ja oppimiselle ei ole aikataulua (esim. päivityssykli). Ei mainita, miten kunnat, muut toimijat ja asukkaat osallistuvat seurantaan tai sen tulkintaan.

"Oppiminen" mainitaan implisiittisesti (vertaisoppiminen, hyvien käytäntöjen leviäminen), mutta varsinaista iteratiivista oppimissykliä (seuranta → analyysi → yhteinen tulkinta → suunnitelman päivitys) ei kuvata.

Yhteenveto: Luvussa 4 on hyvä peruskehikko seurantaan ja arviointia varten, mutta siitä puuttuu konkreettinen, toistuva prosessi ja roolitus, joka tekisi jatkuvasta oppimisesta näkyvän ja ohjaisi käytännön työtä.

SYSTEEMINEN, POIKKITEEMAINEN KOKONAISUUS TEKSTISSÄ

Missä näkyy systeemisyyttä:

- Visio ja päämäärät kuvaavat Uuttamaata ilmastokestävänä kokonaisuutena, jossa sopeutuminen linkittyy arjen sujuvuuteen, yhteiskunnan toimivuuteen, luonnon tilan parantamiseen ja huoltovarmuuteen.
- Kokonaisturvallisuus ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus on tuotu läpileikkaaviksi periaatteiksi ja yhdistetty ilmastoriskeihin ja muihin kriiseihin – tämä on selkeä systeeminen elementti.
- Joissakin toimintalinjojen ”toteuttamisen edellytykset”-kohdissa tunnistetaan eri sektorien riippuvuuksia (esim. varautumissuunnitelmien synkronointi energiaverkkojen, sosiaali- ja terveyspalvelujen ja liikenteen välillä).

Missä jäädään vajaaksi:

- Luku 3.2 on edelleen vahvasti sektorijaottelun varassa (liikenne, luonto, infra, väestö & terveys). Ristikkäisvaikutukset, kuten energia–vesi–ruoka–terveys tai fyysisen ja digitaalisen infrastruktuurin riippuvuudet, eivät juurikaan konkretisoidu.
- Luku 4 puhuu suunnitelman kytkemisestä muihin strategioihin ja ohjelmiin, mutta ei nimeä konkreettisia poikkiteemaisia ”lippulaiva-kokonaisuuksia”, joissa usean teeman toimet yhdistyisivät (esim. luontopohjaiset ratkaisut, vihreä infrastruktuuri, kriittisten palvelujen varautuminen).

Yhteenveto: Systeemisyyttä näkyy arvo- ja periaatetason tekstissä sekä yksittäisissä risteyskohdissa, mutta ei vielä muodosta selkeää poikkiteemaista rakennetta tai priorisoituja kokonaisuuksia. Luvut 3 ja 4 eivät siten täysin hyödynnä systeemisen ajattelun potentiaalia.

YHTEISÖT JA KANSALAISET TEKSTISSÄ

Vahvuudet:

- Sosiaalinen oikeudenmukaisuus nostetaan keskeiseksi läpileikkaavaksi periaatteeksi: korostetaan, että jokaisella tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöönsä ja suojautua ilmastoriskeiltä, ja että heikoimmassa asemassa olevien tarpeet tulee huomioida.

- Väestö ja terveys -teemassa (luku 3.2) on paljon kansalaisiin kohdistuvia toimenpiteitä.

Puutteet:

- Luvussa 3 kansalaiset näyttäytyvät lähinnä vision kohteena ("turvataan asukkaiden hyvinvointi"), eivät aktiivisina toimijoina sopeutumisessa; rooli jää reaktiiviseksi.
- Luvussa 4, joka kuvaa jalkautusta ja seuranta, painopiste on kunnissa, viranomaisissa, yrityksissä ja tutkimusorganisaatioissa. Kansalaisten ja paikallisyhteisöjen jatkuva rooli (esim. seurantatiedon tuottajina, yhteiskehittäjinä, arjen ratkaisujen kokeilijoina) ei näy käytännössä lainkaan.
- Osallistumisen muodot kuvataan enemmän valmisteluvaiheen (työpajat, keskustelut) kuin toimeenpanon ja seurannan pysyvinä rakenteina.

Yhteenveto: Kansalaisulottuvuus on hyvin esillä periaatetason tekstissä ja väestö & terveys -teeman konkreettisissa toimissa, mutta luvussa 4 kansalaiset häviävät näkyvistä. Jalkautus ja seuranta määrittävät enemmän hallinnon ja organisaatioiden väliseksi kuin yhteiskunnaksi kokonaisuutena.

KOKONAISARVIO

- Mahdollistavat tekijät: kohtalaisen hyvin tunnistettuja, mutta kaipaavat kokoavaa rakennetta, jossa hallinto, rahoitus, osaaminen, data ja ohjauskuviot kuvataan yhdellä silmäyksellä.
- Seuranta/arviointi/oppiminen: peruslinja on olemassa, mutta konkreettinen prosessi, roolit ja indikaattorikehikko puuttuvat.
- Systeeminen kokonaisuus: arvot ja periaatteet ovat systeemisiä, mutta käytännön toimet ja jalkautus ovat edelleen vahvasti sektorikohtaisia.
- Yhteisöt ja kansalaiset: huomioidaan vahvasti oikeudenmukaisuuden ja viestinnän kautta, mutta kansalaisista ei vielä muodostu aktiivista, pitkäjänteistä toimijaa toimeenpanossa ja seurannassa.

KEHITYSEHDOTUKSIA**1. Mahdollistavat tekijät.**

Lisätään lukuun 4 oma alaluku "Mahdollistavat tekijät", jossa:

- Kuvataan roolit ja vastuut (Uudenmaan liitto, kunnat, valtion toimijat, yritykset, järjestöt) sopeutumisen koordinaatiossa

- Avataan periaatteet rahoitukselle ja resursseille (esim. miten hyödynnetään EU-, valtio- ja alueellista rahoitusta, miten varmistetaan riittävä henkilöresursointi)
- Kuvataan osaamisen ja kapasiteetin vahvistamisen muodot (koulutus, vertaisverkostot, yhteiset työkalut, yhteistyö tutkimuksen kanssa)
- Mainitaan tiedon ja digitaalisten ratkaisujen rooli (yhteinen ilmatoriskitietopohja, paikkatietopohjaiset työkalut, tietojen jakaminen).

Koostetaan lukuun 3 lyhyt yhteenveto ”Toteuttamisen edellytyksistä”, joka kokoaa eri teemojen alle hajautetut edellytykset yhdeksi kappaleeksi. Tässä voidaan todeta, että:

- Ilman pitkäjänteistä rahoitusta, osaamisen kehittämistä ja selkeitä hallintomalleja sopeutumistoimien vaikuttavuutta ei saavuteta
- Uudenmaan liitto toimii nimenomaisesti näiden mahdollistavien tekijöiden koordinoijana ja vahvistajana.

2. Seuranta, arviointi ja oppiminen.

Tarkennetaan lukuun 4 selkeä seuranta- ja oppimisprosessi, esim:

- Kuinka usein sopeutumisen tilannekuva päivitetään (esim. valtuustokausittain tai tietyin väliajoin).
- Miten indikaattoreita kehitetään (tulot, vaikutukset, resilienssin kehitys) ja miten kunnat ja muut toimijat osallistuvat tähän työhön.
- Miten seurantatietoa hyödynnetään konkreettisesti seuraavien toimenpiteiden suuntaamisessa.

Kuvataan roolit seurannassa:

- Uudenmaan liitto vastaa seurantatiedon kokoamisesta, analysoinnista ja raportoinnista.
- Kunnat, sote-toimijat, elinkeinoelämä ja järjestöt tuottavat omalta osaltaan tietoa toimenpiteistä, vaikutuksista ja havaituista riskeistä.
- Yhteistyö tutkimuslaitosten kanssa.
- Lisätään kuvaus palautekanavista ja vertaisoppimisesta.

Näin luku 4 ei jäisi yleiseksi toteamukseksi seurantarpeesta, vaan kuvaisi konkreettisen, toistuvan oppimissyklin.

3. Systemisen kokonaisuuden poikkiteemaiset elementit.

Lisätään lukuun 3 erillinen alaluku ”Poikkiteemaiset kokonaisuudet”, jossa nimetään muutama Uudenmaan kannalta keskeinen kokonaisuus ja kuvataan näiden kokonaisuuksien logiikka, esimerkiksi:

- Ilmastonkestävä kriittinen infrastruktuuri (energia, vesi, liikenne, digitaalinen infra)
- Luontoon perustuvat ratkaisut ja vihreä infrastruktuuri, jotka kytkevät yhteen luonnon monimuotoisuuden, hulevesien hallinnan, helleaaltojen lieventämisen ja viihtyisyyden
- Ilmastonkestävät palvelut ja elinkeinot (esim. sosiaali- ja terveyspalvelut, matkailu, logistiikka).

Tuodaan siis lukuun 4 viittaus siihen, että jalkautus ja seuranta toteutuvat paitsi teemoittain myös näiden poikkiteemaisten kokonaisuuksien kautta. Näin systeminen näkökulma yhdistyy konkreettiseen toimeenpanoon ja auttaa tunnistamaan keskinäisriippuvuuksia (esim. energia–vesi–ruoka–terveys–digitaalinen infra). Keskinäisriippuvuudet voivat koota toimia kaikista teemoista (luonto, infra, elinkeinot, väestö & terveys) ja muodostavat ”lippulaiva-aloitteita”, joita voidaan viedä eteenpäin hankkeina ja kokeiluina.

4. Yhteisöt ja kansalaiset.

Tuodaan esiin, että sopeutumistoimia suunnitellaan ja toteutetaan tietoisesti yhdessä asukkaiden kanssa, ei pelkästään hallinnon sisäisinä prosesseina.

- Täsmennetään lukuun 3, että Uusimaa rakentaa ilmastokestävyyttä yhdessä asukkaiden, yhteisöjen ja kansalaisjärjestöjen kanssa, ei ainoastaan asukkaiden puolesta.
- Lisätään lukuun 4 kappale ”Asukkaiden ja yhteisöjen roolista jalkautuksessa ja seurannassa”.